بسم الله الرحمن الرحيم

د غونډې خبرې

هغه ګران بیه میراث چې اهلبیتو(ع) له ځانه وروسته پریخی دی او د هغوي لارویانو هغه له ورک شونې څخه ساتلی دی د مکتب یوه کامله بیلګه ده چې د اسلامي علومو بیلا بیلې څانګې لري. او د علم ډیر تږي یې له دې چینې خړوب کړي دي. او داسې عالمان او پوهان یې اسلامي امت ته ورکړي دي چې د اهلبیتو(ع) د علمونو په رڼا کې په اسلام باندې د بیلا بیلو سوالونو، شبهو فکري بې لاریو ځواب ورکړي، او په تېر شوي پیړیو کې یې د سوالونو د ټولو نه ښه ځوابونه او د مشکلاتو د حل لارې ښودلي دي.

د اهلبیتو(ع) نړیوالې غونډې ـ لپاره د دې چې دا ذمه واري یې اختسې ده ـ د رسالت له حریمه او د حقو اعتقاداتو نه دفاع ته وړاندی شوی ده. هغه حقیقتونه چې د بیلا بیلو فرقو، مذهبونو او د اسلام مخالفوخلکو همیشه د هغې په مخالفت کې کوښښ کړی دی. د اهلبیتو نړیواله غونډه په پاکې لارې کې، ځان د اهلبیت (ع) د ریښتني لارویانو او شاګردانو څخه ګڼي، هغه شاګردان چې همیشه دې تهمتونو لرې کولو ته تیار وو او دا کوښښ کوي چې په هره زمانه کې د زمانی د غوښتو مطابق د دې جنګ په لومړي سر پاتي شي.

هغه تجربې چې په دې برخه د اهلبیتو(ع) د مکتب د پوهانو په کتابونو کې ذخیره شوې او راټولې شوې دي، د هغې مثال نه ملاویږي. ځکه چې دا تجربې او دلیلونه چې ټول د عقل سره سم او له بې ځایه تعصبه پاک دي، متخصصان او پوهان او عاقلان داسې مخاطب کوي چې د هغوي عقل او پاک فطرت دا دلیلونه ومني او قبول یې کړي.

د اهلبیتو(ع) نړیوالې غونډې دا کوښښ کړی دی چې د دې تجربو نوې ټوک، د دې زمانې د محققانو، لیکوالانو او د هغه کسانو چې د اهلبیتو(ع) مذهب یې قبول کړی دی، کتابونه چاپ کړي او د حقیقت د چینې تږو ته یې وړاندې کړي.

دې غونډې د شیعه وو د تېر شویو عالمانو لیکل شوې کتابونه او تحقیقات هم چاپ کړي دي چې دا کتابونه به هم د حقیقت د لټوونکو لپاره د یو خوږې چینې په شان وي. او په دې زمانه کې چې عقل په تکامل او پوره کیدو دی، د اهلبیتو(ع) هغې حقیقتونو ته چې د نړیوالو لپاره یې د تحفې غوندې پریخې دي غوږ کیدي.

هیله لرو چې د دې غونډې د کتابونو لوستوونکي به مونږ له خپلو قیمتي وړاندیزونو او ښو نیوکو څخه خبر کړي.

همدارنګ ټولو مؤسسو، پوهانو او ژباړه کوونکو ته بلنه ورکوو چې د ګران پیغمبر(ص) دین په خپروني کې له مونږ سره مرسته وکړي.

له خدایه دا سوال کوو چې زمونږ دا وړکې غوندې کوښښ په خپلې درګاه کې قبول کړي او د اخري امام مهدي (عجل الله تعالي فرجه الشریف) د سوري لاندې نور توفیق هم راکړي.

دې ځاي کې مناسبه ګڼو چې د خوږ استاد ښاغلي عبدالرحیم دراني څخه مننه وکړو چې د دې کتاب په ژباړې کې یې له مونږ سره مرسته وکړه او همدارنګ له هغې کسانو چې د دې کتاب په پوره کیدو کې یې له مونږ سره مرسته کړې، په بیله توګه هغه کسان چې د ترجمې په اداره کې کوښښ کوي.

د اهلبیتو(ع) د نړیوالې غونډې

فرهنګي معاونت

لنډه پېژندګلو:

نوم:	علی
لقب:	امیرالمومنین
د پلارنوم:	ابو طالب
د اولادې شمیر:	دولس زامن، شپاړس لوڼې
د مور نوم:	فاطمه بنت اسد
د زوکړې نیټه:	د رجب د میاشتې ۱۳ (هاتی د کال ۲۳)
د امامت دوره:	دیرش کاله
عمر:	درې شپیته (۶۳) کاله
د شهادت نیټه:	د روژې د میاشتې یوویشتمه (۲۱)
قاتل:	ابن ملجم
زیارت:	نجف اشرف (عراق)
د اولادې شمیر:	دولس زامن، شپاړس لوڼې

زوکړه

ابن قضب وايي د عبدالمطلب له ځوي او پیغمبر (ص) له ترۀ عباس او ځینو نورو کسانو سره د خداي د کور مخې ته ناست وو. د اسد لور فاطمه د خداي د کور په وړاندې ودریده او وې ویل" ای پاکه خدایه! په تا، ستا په پېغمبرانو او د هغوي په کتابونو چې مې پرې ایمان راوړی دی، د خپل نیکۀ حضرت ابراهیم(علیه السلام) د وینا تصدیق کوم هماغه چې دا کور یې ستا په حکم جوړ کړو.تا ته په هغه او په دې ماشوم چه زما په خیټه کښې دی قسم درکوم چه د دۀ زیږیدا ماته اسانه کړې. په دې وخت مو یو داسې منظر ولید چه سترګې مو غړیدلې او حق حیرانې پاتې شوې. د خداي د کور دیوال وچاودۀ، هغه ګرانه بي بي د خداي کور ته ورننوته او دیوال بیا روغ شو. په

بیرې سره پاڅیدو چې د خداي د کور ور خلاص کړو خو خلاص مو نۀ کړی شو. او پوه شو چې په دې کښې د خداي حکمت دی.

څلور ورځې پس هغه قدرمنه بي بي د خداي له کوره راووته، یو ماشوم یې په غیږ کښې ؤ چې نازیده پرې او ویل یې چې یو غیبی پیغام یې اوریدلی دی. چې په دې نوزیږی"علی" نوم کیږده. دا پیښه د هاتی د کال(عام الفیل) په دیرشمه (له هجرته۲۳ کاله مخکې) د رجب په دیارلسمه نیټه د جمعې په ورځ وشوه.

وړوکوالی او د پیغمبر(ص) لمنه

امام علی (ع) خپل وړوکوالی داسې انځوروي.

په وړوکوالي کښې به پیغمبر(ص) زۀ په خپل غیږ کښې نیولم، له سینې سره به یې جوختولم، ډوډۍ به یې ژوله او ماته به یې خلې کې راکوله او د خپل بدن د معرفت خوشبو به یې په ما بویولو. د دوي په برکت ما چرته دروغ ونۀ ویل او غلط کار مې ونۀ کړو. خداي پاک له خپل پیغمبر(ص) سره د تې رودلو له وخته وروسته لوي لوي فرینښتې ملګرې کړې چې شپه او ورځ له نړۍ سره د نیکیو په لارو کې د هغوي ملګرې وې. ما به هم د پیغمبر(ص) په پل، پل کیښود او د هغه به مې داسې

پیروی کوله لکه چې یو ماشوم بچی د خپلې مور کوي. د اسلام قدرمن پیغمبر(ص) ته له بعثته وروسته تر دریو کلونو پورې د اسلام د څرګندولو حکم نهٔ ؤ شوی. په دغه موده کښې یوازې یو څو کسانو په هغوي ایمان راوړو چې په سرو کښې لومړی کس حضرت امام علی(ع) ؤ . چې د پیغمبر(ص) د ملګرتیا اعلان یې وکړ.

کله چې دا ایت "وَ اَنْذِرْ عَشِیرَتَکَ الاَقرَبِین" (خپل نزدې خپلوان وویروه) نازل شو نو حضرت امام علی(ع) د پیغمبر(ص) په حکم سره څلویښتو خپلوانو ته بلنه ورکړه او ډوډی ته یې راوغوښتل چې ابولهب، عباس او حمزه هم پکښې شامل وو، هغه ډوډۍ چې د یو کس لپاره هم کافي نهٔ وه، څلویښتو تنو وخوړه. ټول پرې ماړهٔ شول او بیا هم پاتې شوه. او کله چې پیغمبر(ص) وغوښتل چې هغوي ته د اسلام بلنه ورکړي نو ابولهب وویل" محمد په تاسو جادو کړی دی" او ددهٔ ددې خبرې په نتیجه کښې موجود کسان د حضرت محمد (ص) له خواؤ شا خوارهٔ شول.

پیغمبر(ص) سبا بیا هماغه شان ډوډۍ ورکړه او له ډوډۍ وروسته یې وفرمایل: "ای د عبدالمطلب بچیو! په دنیا کښې داسې څوک نشته چې تر هغه څهٔ چې ما تاسو ته راوړې دي، ښهٔ څیز درته راوړي. ما تاسو ته ددې او د هغه جهان ښیګړه راوړې ده. خداي پاک ماته حکم را کړی دی چې تاسو هغه ته

راوبلم نو په تاسو کښې به له ما سره څوک مرسته وکړي چې زما وررور، وصي او خليفه شي؟"

پيغمبر(ص) خپله خبره درې ځلې تکرار کړه او هر ځل يوازې حضرت على(ع) پاڅيد او خپل چمتووالی يې اعلان کړو.

بيا پيغمبر(ص) وفرمايل "دې زما رورو، وصي او خليفه دی، ددۀ خبره اورئ او منئ ئې"

امام علی (ع) د هجرت په لومړۍ شپه

کله چې خاتم الانبياء حضرت محمد(ص) اسلام ښکاره کړو قريشو ته خطرناک ښکاره شو. د قريشو مشران په "دارالندوة" کښې راغونډ او د پيغمبر(ص) په شهيدولو صلاح شول او وې ټاکل چې له هرې قبيلې يو يو کس يوځائې شي د شپې د پيغمبر(ص) په کور يرغل وکړي او هغه مبارک شهيد کړي.

خداي پاک خپل پيغمبر(ص) خبر کړ او حکم يې ورکړو چې په هغه شپه هجرت وکړي. پيغمبر(ص) حضرت امام على(ع) ته د خداي حکم واوراولو او حکم يې ورته ورکړو چې د هجرت په شپه د هغوي په کټ کښې څملي، خو داسې چې څوک پوه نه شي چې څوک ملاست دی.

حضرت امام على(ع) په خپلې سرښيندنې سره د پيغمبر(ص) د ژوند او سر حفاظت وکړو او دا لويه خطره يې

په خپل ځان واخسته. دا کار دومره په زړهٔ پورې او لوې ؤ چې خداي پاک په دې حقله دا ایت نازل کړو "وَمِنَ النَاسِ مَنْ یَشْرِیْ نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللهِ وَ اللهُ رَؤُفٌ بِالعِبادْ"[۱]

"په خلقو کښې ځینې داسې کسان شته چې د خداي په لار کښې خپل سر او ژوند خرڅوي او خداي په خپلو بندګانو مهربان دی"

شپه راغله او د تیارې لمن خوره شوه. په قتل ګمارل شویو کسانو د پیغمبر(ص) کور کلابند کړو. د خداي رسول(ص) د سوره یسین ځینې ایتونه له ځان سره وویل، له کوره راووت او له مکې بهر د ثور د غار په خوا روان شو.

قاتلانو په وتلو تورو سره د پیغمبر(ص) په بسترې یرغل وکړو.حضرت امام علی(ع) راپاڅید او په بسترې کښې کښیناست قاتلانو په حیرانتیا سره وپوښتل "محمد چرته لاړ؟"

حضرت امام علی(ع) ورته وفرمایل "ولې تاسو زهٔ په هغه څوکیدار کړی ؤم چې له ما یې پوښتنه کوئ؟"

کفارو په حضور(ص) پسې ډیر تکل وکړو خو ناامید شول.

---

۱ . سوره بقره ایة 207.

امام علی(ع) د پیغمبر(ص) امین

ګران رسول حضرت محمد(ص) د قریشو امانت ساتوونکې ؤ ټولو به ورسره خپل امانتونه کیښودل خو کله چې هجرت ته مجبور شو نو په خپلې کورینۍ کښې ورته تر حضرت علی (ع) زیات امانت ساتونکی او امین څوک ښکاره نۀ شو نو هغه یې خپل ځاي ناستی وټاکۀ چې د خلقو امانتونه هغوي ته ورسوي، قرضونه یې ورکړي او بیا د هغوي ښځې او ماشومان مدینې ته راولي.

حضرت امام علی(ع) د دغو ټولو کارونو تر سره کولو وروسته له خپل مور بي بي فاطمې، د پیغمبر(ص) له لور بي بي فاطمې، د زبیر له لور چې د هغې نوم هم بي بي فاطمه ؤ او له نورو ښځو او ماشومانو سره د مدینې په لور راوان شو. په لاره کښې یې د مکې اتو تنو کفارو لاره ونیوله خو حضرت امام علی(ع) د ټولو سره مقابله وکړه هغوي یې پسې واخستل او چې کله مدینې ته ورسید نو ګران رسول (ص) خپل کور ته بوتللو.

امام علی(ع) او د خداي په لار کښې جهاد

اسلام د سولې پخلاینې دین دی او له سړي وژنې او مرګ ژوبلې سره موافق نۀ دی او د هغه لپاره چې په لوي لاس او

قصدا او بې دلیله کوم ایمانداره کس ووژني د همیشني عذاب سزا مقرره کړې ده. خو سره د دې، اسلام د خپل هر اړخیزوالي او بشپړتیا له امله یو نړیوال دین دی نو پکار ده چې ټول یې ومني.

څرګنده ده چې هماغه کسان چې د اسلام له سپیڅلو اصولو او سمو طریقو څخه یې ګټه ته خطره وه، له اسلام سره مقابلې ته پاڅیدل او خداي پاک همدغو ظالمانو، ښکیلاک ګرو او زبیښاک ګرو سره د مقابلې لپاره د جهاد حکم ورکړو. چې له هغو کسانو سره چې له اسلام سره دښمني لري او اسلام له منځه وړل غواړي مقابله وشي.

همدا راز عقل هم واي چې کله دربانديٍ تیری زیاتی وشي نو پکار ده چې د ځان دفاع وکړې او دا هم د جهاد یوه څانګه ده چې عقل، فطرت او انصاف پرې حکم کوي.

د خداي د رسول(ص) اکثره جنګونه همداسې وو. او حضرت امام علی(ع) په دغو اکثرو جنګونو کښې شریک ؤ او له خدایه پرته له بل چا نۀ ویریدۀ. هغه به په جنګونو کښې بیرغوال، مخکښ، نۀ ستړی کیدونکی، بې سارې او بې مثاله ؤ.

دزمري په شان به یې حمله کوله، د تندر غوندې به په دښمن وریریوتۀ د دښمن لښکر به یې داسي له منځه وړۀ لکه طوفان چې خاورې او خشاک له ځان سره وړي.په شا باندې یې زغره نه لرله ځکه چې هیڅکله به یې دښمن ته نۀ شا کوله او له

جنګه به نۀ تښتیدۀ. د تیرې تورې ګذار یې د دښمن لپاره د مرګ غږ ؤ او دویم ګوزار ته یې حاجت نه درلود. راځئ چې په تاریخ کښې په ځینو جنګونو کښې د هغوي رول ته یوه ځغلنده کتنه وکړو.

حضرت امام علی(ع) د خندق په جنګ کښې

د اسلام دښمنان له بیلا بیلو ګوندونو ډلو او قامونو را غونډ شول ټولو یو بل ته لاسونه ورکړل او فیصله یې وکړه چې په مدینې حمله وکړي او اسلام له منځه یوسي.

ګران رسول (صلی الله علیه و اله وسلم) د سلمان فارسی رضی الله عنه په وړاندیز حکم وکړو چې له مدینې ګیر چاپیره خندق (ژوره کنده) وکنئ.

دواړه لښکري یو بل ته مخامخ ودریدې. د عربو یو مشهور او نامتو جنګیالي عمرو بن عبدود چې اتیا کالن ؤ او ډیر لوي پهلوان ؤ او په یوازې سر به له دیرشو ځلویښتو کسانو سره جنګیدۀ. د کافرانو له لښکره راووت، غوریدۀ او ویل یې چې په تاسو کښې داسې نر شته چې زما مقابلې ته راووځي ؟ حضرت امام علی(ع) راوړاندې شو.

عمرو ورته وویل "ستون شه، نه غواړم چې ودې وژنم" حضرت امام علی(ع) ورته وویل تا له خپل خدای سره ژمنه

کړي وه چې په قریشو کښې درنه څوک دوه حاجتونه وغواړي نو یو حاجت به یې مني.

عمرو: "هؤ! نو وایه حاجت دې څهٔ دی؟" علي(ع): "لومړی دا چې اسلام ومنه، خداي ته راوګرځه او په پیغمبر حضرت محمد (ص) ایمان راوړه"

عمرو: "دغو ته حاجت نهٔ لرم"

علي علیه السلام: " ښه نو بیا جنګ ته تیار شه"

عمرو: "ګوره ستون شه، پلار دې زما د پلار دوست ؤ، ځکه نهٔ غواړم چې ستا په وینو لاس رنګ کړم.

علي علیه السلام: "خو ما له خداي سره ژمنه کړې، ترڅو چې تهٔ خداي او حق ونهٔ منې تا ووژنم"

عمر له اسه راکوز شو او په حضرت امام علی(ع) یې د تورې ګوزار وکړ. حضرت امام علی(ع) د هغهٔ ګوزار په خپل ډال ستون کړ او بیا یې په یو ګوزار سره هغه له کاره وویست او هله یې ووژلو.

نورو چې کله دا حالت ولیدهٔ نو وتښتیدل. حضرت امام علی(ع) بریالی راستون شو، پیغمبر(ص) په شا وټپولو، شاباسی یې ورکړو او وې فرمایل: "ستا ننني ګوزار د ثقلینو یعني د ټولو مخلوقاتو له عبادت نه غوره دی ځکه چې ددې له امله د کافرانو حوصلې او روحیې سستې شوې، سپک شول او د مسلمانانو لپاره یې سر لوړي او عزت ډالۍ کړ.

د خیبر جنګ

پیغمبر حضرت محمد صلی الله علیه و اله وسلم له خپلو اصحابانو سره د یهودیانو د مرکز خیبر په لور راوان شو په دې جنګ کښې د حضرت علی علیه السلام سترګې خوږ وې او جنګ ته نۀ شو تللی.

د خداي رسول(ص) حضرت ابوبکر رضي الله عنه راوغوښت او د جنګ بیرغ (جنډه) یې هغۀ ته ورکړ. ابوبکر رضي الله عنه له ځینو سپایانو سره جنګ ته لاړ خو ناکامه شو. صبا یې بیا حضرت عمر رضي الله عنه ته د جنګ بیرغ ورکړو خو هغه هم ناکامه راستون شو.

پیغمبر(ص) وفرمایل "صبا به زۀ بیرغ داسي کس ته ورکوم چې له خداي او رسول(ص) سره مینه لري.او خداي او د هغه رسول هم له هغۀ سره مینه لري او هغه به بریالی او سرلوړی کیږي. بیا یې وفرمایل حضرت علی علیه السلام راوالئ ورته وویل شول چې د هغه سترګې ډیرې سختې خوږ دی. وې فرمایل: خیر دی او راؤې غوښتو. حضرت امام علی علیه السلام راغی د خداي رسول(ص) ترې وپوښتل چې څۀ چل دی؟ علی علیه السلام وویل سترګې او سر مې خوږیږي. د خداي رسول(ص) ورته دعا وکړه د هغه په سترګو کښی یې د خپلې مبارکې خلې لعاب واچول او په سر یې ورته لاس راکاږلو، د حضرت علی علیه السلام د سترګو او سر دردختم

شو ، بیا یې سپین بیرغ ورکړو. حضرت علی علیه السلام بیرغ اوچت کړو او چې کله راوانیدۀ نو پیغمبر(ص) ورته وفرمایل " خداي پاک درسره جبراییل ملګری کړی او انشاءالله کامیابي ستا ده، خداي پاک د دښمنانو په زړونو ویره اچولې ده او هغوي په خپل کتاب کښې لوستي دي چې هغه کس چې دوي ته به ماتې ورکوي نوم یې (ایلیا) علی دی. نو کله چې هغوي ته ورسیدې ورته ووایه چې زما نوم علی دی. انشاءالله چې خوار او ذلیل به شي.

علي علیه السلام میدان ته ور ودانګل. تر ټولو مخکښې د یهودیانو له یو لوئې پهلوان مرحب سره مخامخ شو او هغه یې د تورې په یو ګوزار له ورخه تیر کړو.

یهودیانو چې کله د خپل مشر وژله ولیده نو کلا ته دننه وتښتیدل او ور یې ځان پسې پورې کړو حضرت علی علیه السلام د ورۀ خوا ته ورغی او هغه ور چې شلو کسانو به بنداوۀ او خلاصوۀ، په یوازې سر یې له خپل ځایه راوکندلو او په هغه خندق یې کیښود چې یهودیانو له کلا ګیر چاپیر کندی ۀ. مسلمانان ددغه ور په ذریعه له خندقه راواوړیدل، کلا یې ونیوله او سر لوړي راستانۀ شول.

د حضرت امام علی(ع) علم او پوهه

ابن عباس د پیغمبر(ص) له مبارکې خلې وائې " علی زما په امت کښې تر ټولو پوهه او په فیصلې او قضاوت کښې تر ټولو لوړ دی."او دا هم د پیغمبر (ص) د خلي خبره ده چې:"اَنَا مَدِیْنَةُ العِلمِ وَ عَلیٌ بَابُهَا فَمَن اَرَادَ العِلمَ فَلْیَقْتَبسه مِن عَلی"
" زه د علم ښار یم او علی یې ور دی څوک چې علم زده کول غواړي له علی یې زده کړي"

ابن مسعود هم وایي: " ګران رسول (ص) علی علیه السلام راوغوښت او له ځان سره یې کیښنولو. کله چې علی(ع) له پیغمبر(ص) راستون شو نو ومې پوښتل د خداي رسول(ص) درته څۀ ویل؟ وې فرمایل: "پیغمبر(ص) ما ته د علم زر ورونه پرانستل چې له هر وره زر نور ورونه پرانستل کیږي.

یوه ورځ حضرت علی علیه السلام په منبر باندې وویل "یَامَعْشَرَالنَاسِ سَلونِی سَلونِی قَبْلَ اَن تَفقِدُونِی"

ای خلقو! له ما چه څۀ پوښتل غواړئ، وې پوښتئ، مخکښې تر دې چه زه مو له لاسه اوځم ځکه چه زه د تیرو او راتلونکو کسانو علم لرم. په خداي قسم که د قضاوت او فیصلې ټغر خور شي، یهودیانو ته به د هغوی د خپلو کتابونو، د انجیل منوونکو ته به له انجیله، د زبور منوونکو ته به له زبوره او قران منوونکو ته به له قرانه فیصله او

قضاوت وکړم. په خداي قسم زه تر تاسو ټولو په قران او د هغۀ په تاويل پوه يم.

بيا يې په دويم ځل وويل "سلونی قبل ان تفقدونی"

تر دې مخکښې چې زۀ مو له منځه لاړ شم له ما پوښتنه وکړئ. د قران د هر ايت پوښتنه کوئ، د هغه د نزول په باره کښې، د شان نزول او په دې حقله چې د چا په باره کښې نازل شوی دی او هم د راز د ناسخ منسوخ، محکم او متشابه او مکي والي او مدني والي، غرض دا چې هر قسم پوښتنه که لرئ، کولی يې شئ زه به يې ځواب درکړم.[1]

د خداي ګران رسول(ص) ته د حضرت علی عليه السلام فضايلو ته په پام سره حکم وشو چې خلقو ته د حضرت علی عليه السلام ولايت او جانشيني څرګنده کړي او پيغمبر(ص) په بيلا بيلو ځايونو او موقعو کښې دا کار کړی دی منجمله د غدير په ورځ.

رسول(ص)د هجرت په لسم کال مکې ته د حج د فريضې لپاره لاړ. په دې سفر کښې له پيغمبر(ص) سره د ملګرو شمېر يو لک شل زره تنه ؤ. له حجه د راستنيدو په وخت هم دومره کسان د پيغمبر(ص) ملګری وؤ. د ذي الحجې په اتلسمه نيټه د غرمې په وخت دوی په "جحفه" نومې دشتې کښې غدير خم

---

۱ . ارشاد مفيد ص ۱۲ ، ۱۵، طبقات ابن سعد جلد ۲ ص ۱۰۱ جلد ۴ ص ۲۷۰ استعاب جلد ۱ ص ۴۶۳

ته ورسيدل. چې کله د لمانځهٔ وخت راورسيدو او بانګ وويل شو نو خلق له خپلو سورلو کوز شول، ټول راغونډ شول او په جمع يې نمونځ وکړو. بيا د اوښانو له کجاوو منبر جوړ کړی شو، د خداي رسول(ص) په منبر اوخت او د خداي پاک تر ثنا وروسته يې وفرمايل "ما ته او تا سو ته د خداي له خوا دنده او مسؤليت راکړل شوی دی، ايا داسې نهٔ ده.

خلق: ګواهي ورکوؤ چې مونږ ته دې تبليغ وکړ او په دې لاره کښې دې ډيرې سختۍ وزغملې، خداي درته د ددې ښه بدله درکړه.

رسول مبارک (ص): ايا د خداي پاک په يووالي او د هغهٔ د بنده محمد په پيغمبرۍ او د دوزخ او جنت مرګ او په بيا راپاڅيدو ګواهي نه ورکوئ؟

خلق: ګواهي ورکوؤ.

رسول مبارک(ص): خدايه! تهٔ ګواه اوسه. بيا د خداي رسول (ص) خلقو ته مخ کړو او وې فرمايل :ای خلقو! زه او تاسو به د کوثر په غاړه له يو بل سره کتنه کوؤ. نو اوښيار او خبر دار اوسئ. زه تاسو ته دوه ګران بيعه ملغلرې پريږدم.

خلق:ای د خداي رسوله (ص) هغه دوه ملغلرې کومې دی؟

رسول مبارک(ص): د خداي تعالی کتاب او د زما اهلبيت(ع) خداي ما ته فرمايلي دي چې دا واړه به تر هغه وخته له يو بله نهٔ جدا کيږې چې د کوثر په غاړه ما ته راورسي. له دغو مهٔ مخکښې کيږئ او مهٔ تېريږئ ګني هلاک به شئ.بيا

يې د اميرالمومنين حضرت على عليه السلام لاس هسک کړو چې ټول يې ووينې او وې پيژني. نو په همدې حالت سره يې وفرمايل " اَيُهَاالنَاسُ! مَن اَولَی النَاسَ بِاالمُومِنِينَ مِنْ اَنفُسِهِمْ" "ای خلقو! هغه څوک دې چې په مومنانو باندې تر هغوي زيات حق لري او د مومنانو ولايت او مشري دهغوي په لاس کښې ده؟

خلق: خداي او د هغه رسول (ص).

د خداي رسول (ص):خداي پاک زما مولا دي او زۀ په مومنانو مولا يم،زۀ په مومنانو باندې تر هغوي زيات حق لرم نو "مَنْ كُنْتُ مَولٰاهُ فَهَذَا عَلِیٌ مَولاهُ" د چا چې زه مولا او سرپرست يم دا "على" د هغوي مولا او مشر دي. اي خدايه! د على له دوستانو سره مينه ولره او ددۀ له دښمنانو سره دښمني. له هغه چا سره چې له على سره مرسته وکړي، مدد وکړه او څوک چې ددۀ مقابلې ته پاڅې او تيري پرې وکړي هغوي ته سزا ورکړه. نو ای خلقو! کوم کسان چې موجود دي. دوي دې دا خبره غايبانو او ناموجود کسانو ته ورسوي"

خلق له خوارۀ شوي نۀوو چې دا ايت نازل شو "اَليَومَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُم وَ اَتْمَمْتُ عَلَيكُمْ نِعْمَتْی وَ رَضِيتُ لَكمُ الاسْلامَ

دِينا" "نن مې ستاسو دين مکمل کړ او په تاسو مې نعمتونه تمام کړل او تاسو ته د اسلام په دين راضي شوم"[١]

په حقونو کښې برابر والی

حضرت علی علیه السلام چې کله د اسلامي حکومت مشر شو نو منبر ته وخوت او د خداي پاک له حمد او ثنا وروسته يې وفرمايل: "په خداي قسم که په مدينه کښې زما د کجورې يوه ونه هم وی، له بيت المال به څۀ وانۀ خلم نو اوس لږ سوچ وکړئ چې کله زه د ځان لپاره له بيت الماله څۀ نۀ اخلم نو ايا تاسو ته به يې په ناجايزه درکړم؟" د علی ورور عقيل پاڅيد او وې ويل تۀ ما ته او د مدينې يو تور پوستکی (حبش) ته په يوه سترګه ګورې او ما له هغه سره برابروې؟

حضرت علی علیه السلام ورته وفرمايل " ای وروره کښېنه! تۀ په دغه تور پوستکی هيڅ لوړ والي نۀ لرې او لوړوالی او فضيلت يوازې په پرهيزګارۍ او ايمان کښې دی.[٢]

د امام ځنو ملګرو هغوي ته وويل ای اميرالمومنينه که له بيت الماله دې اول لويو او غټو خلقو ته څۀ ورکړې وی چې

---

١ . الغدير جلد ١ صحفه ٩ تا ١١

٢ . وسائل ج ١١ ص ٩

حکومت د ټینګ شوی وی نو بیا دې په عدالت سره په نورو حکومت کړی وی نو دا به ښه وه؟

امام وفرمایل "افسوس چې تاسو له ما غواړئ چې د خپل بنیادونه په ظلم او زیاتي او مسلمانانو سره په بې عدالتۍ او بې انصافۍ ودروم، نه، په خداي قسم زه به هیڅکله داسې ونۀ کړم په خداي قسم که د مسلمانانو مالونه زما خپل هم وی بیا به می به هم په هغوي کښې برابري او عدالت کوؤ پاتې لا راشه دا چې دا د دوئ خپل مال دی.[1]

د حضرت امام علی(ع) عدالت او انصاف

د حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام له شهادته وروسته یوه ورځ د همدان د قبیلې د عمار لور بي بي سوده معاویه ته ورغله، معاویه ته د سودې هغه سختۍ او فعالیتونه را یاد شول چې د صفین په جنګ کښې یې د حضرت امام علی علیه السلام او د دوي د سپایانو په خدمت کښې تیرې کړې وې. معاویه ورته دا سختۍ وریادې کړې او هغه یې وټوکله. بیا یې ترې وپوښتل چې دلته د څۀ لپاره راغلې ئې؟ هغې ورته وویل: "ای معاویه! خداي به درنه زمونږ د واجبو او ضروري حقونو د تروړلو غصبولو پوښتنه کوي، تا تل په مونږ داسې

1. وسائل جلد ۱۱ص ۸۰

ګورنران ګمارلي دي چې په مونږ ظلمونه کوي، زمونږ مالونه او حقونه چخښې کوي او سرې مو وژني.اوس دې دا "بسر بن ارطاة" په مونږ ګمارلى دى چې زمونږ سرې وژني او مالونه مو چور کوي. که ستا له حکومته مو پيروي نۀ کولۍ نو اوس به ښۀ په عزت کښې وو، که دى دې لرې کړ خو ښه په ښه، ګني مونږ پخپله راپاڅو."

معاويه وقهريدۀ او وې ويل: "ما له خپلې قبيلې ويروې، تا به په ډير بد حالت کښې هماغه بسر ته ورولیږم چې څۀ يې د زړۀ خوښه وي هغه درسره وکړي"

سوده يو څو شيبې غلې شوه او په ذهن کښې يې د تيرو وختونو عدالت او انصاف را ياد کړ بيا يې دا شعر ووئې:

"د خداي سلام د وي په هغه روح ، چې د هغوي په تللو د عدالت او انصاف ټغر هم ټول شو. هغه په حق او صداقت ژمن ؤ او حق به يې له هيڅه سره نه بدلولو، حق او ايمان په هغه کښې يو ځائې شوي وؤ"

معاويه تپوس وکړ چې دا د چا خبره کوې؟

بي بي سوده وويل د حضرت على بن ابيطالب عليه السلام اوس مې هم هغه ياد دي چې هغۀ ته ورغلم چې د زکات د راغونډونکي افسر شکايت وکړم، کله چې امام ته ورسيدم نو هغوي مانځۀ ته نيت تړلو خو چې زه يې وليدم، مونځ يې پريښود او په مسکا سره يې له ما وپوښتل: " له ما سره دې څه کار ؤ؟" ومې ويل "هؤ" او بيا مې ورته خپل شکايت ورسولو.

امام چې مانځۀ لپاره ودریدلی ؤ، په ژړه شو او خداي پاک ته مخاطب شو "ای خدایه! ګواه اوسه چې ما هیڅ کله حکم نه دی ورکړی چې دغه افسر په خلقو ظلم وکړي." بیا یې د څرمنې یوه ټوټه راوباسله او د خداي له نامې او د قران یو ایته وروسته یې ولیکل "څنګه چې زما لیک در ورسي نو خپل ټغر دې ټول کړه چې په ځائې دې بل څوک در ولیږم"

بیا یې لیک ماته راکړو خو په داسي حال کښې چې پرانستي ؤ او ټاپه یې پرې نه وۀ لګولې. لیک مې افسر ته ورکړ او هغه له خپل مقامه څنګ ته شو"

معاویه د دې قیصې تر اوریدو وروسته مجبورا حکم ورکړو چې څۀ غواړي، ورته وې لیکئ.

امیر المومنین د نورو خلیفه ګانو په وخت

تر دې وروسته چې پیغمبر(ص) خپلې مهربانه سترګې له دنیا پناه کړې او دهغوي ځلاند نمر له اسمانه لاړ، ځینې کسان په سقیفه بني ساعده کښې راغونډ شول او حضرت ابوبکر (رضي الله عنه) یې خلیفه کړ. ابوبکر (رضي الله عنه) د هجرت په لسم کال خلیفه شو او د هجری په ۱۳کال د ۶۳کالو په عمر کښې له دنیا لاړ. د خلافت موده یې ۲کاله ۳ میاشتې او لس ورځې وه. تر دۀ وروسته حضرت عمر بن خطاب رضي الله عنه خلیفه شو د دوي د خلافت دوره لس کاله شپږ میاشتې او

ځلور ورځې وۀ. حضرت عمر تر خپل ځانه وروسته یوه شورا جوړه کړه چې په نتیجه کښې یې حضرت عثمان خلیفه شو او هغۀ ده هجرت په ۲۴کال د خلافت واګې په لاس کښې واخستې او د هجرت په ۳۵ کال د ځنو مسلمانانو په لاس ووژل شو.د دوي خلافت هم قابو دولس کاله ؤ.

تر دې وروسته خلق امام علی ته ورغلل او هغه یې مجبور کړ چې خلیفه شي. ځنو نورو کسانو هم خلافت ته امید لرلو خو ټول مسلمانان په علی علیه السلام صلاح شول او نور کسان چې د خلافت طمع دار وؤ.، د حضرت علی علیه السلام دښمنۍ ته را پاڅیدل چې له دې امله او ځنو نورو وجوهاتو له وجې د مسلمانانو تر مینځ څو جنګونه وشول او دغو کسانو چې د حضرت امام علی علیه السلام دښمنان وؤ، د ډیرو مسلمانانو وینه یې وبهیوله. د دغو جنګونو په وجه له ځنو کسانو حق ګډوډ شو او بې لاره شول او د خوارجو په نامه یوه ډله جوړه شوه چې اسلام به یې د خپل زړه او خو ښې سره سم تفسیرولو او حضرت امام علی علیه السلام ته یې کافر وې. د حضرت علی وروستی جنګ له همدغو خوارجو سره ؤ چې د "نهروان" په نامه مشهور دی. په دغه جنګ کښې خوارجو ماتې وخوړه.

حضرت امام علی علیه السلام چې د علم دروازه او د اسلام یوه لویه او مضبوطه ستنه وه چې سینه یې له الهي علمه ډکه وه د نورو خلیفه ګانو په وخت هم چې کله د اسلام

لپاره د دوي ضرورت پيښ شوی دی او دوي محسوسه کړې ده چې اوس د حق لپاره خبره کول یا بل څه اقدام ضروري دی، کړی يې دی. د اسلام د هدايت او هر ډول لارښوونې په وخت يې له هيڅ قربانۍ سر نه دی غړولی، تر دې چې دويم خليفه به تل ويل:

" لَو لا عَلیٌ لَهَلَکَ عُمَر" (که علی نهٔ وی نو عمر به هلاک شوی ؤ)

په ديني يا غير ديني چارو او سياسي ستونزو کښې د امام لارښوونې هغوي دومره حيرانه کړی وو چې بې اختياره به يې د حضرت امام علی عليه السلام د بزرګوارۍ او علم اعتراف کوؤ. زه دلته څنو مواردو ته اشاره کوم.

د حضرت ابوبکر رضي الله عنه په زمانه کښې

څنې يهودي مفکران او عالمان حضرت ابوبکر رضي الله عنه ته راغلل او له هغهٔ يې وپوښتل " که تهٔ د امت د پيغمبر(ص) جانشين يې نو مونږ په تورات کښې لوستي دي چې د پيغمبر(ص) ځاي ناستی به تر ټولو عالم او اوښيار سړی وي نو مونږ ته ووايه چې خداي پاک په زمکه کښې دی او که په اسمان کښې؟

حضرت ابوبکر رضي الله عنه ځواب ورکړو هغه په اسمان کښې په عرش باندې دی. هغوي ورته وويل نو ددې مطلب دا

دی چې په زمکه کښې نشته یعني خداي پاک ځینو ځایونو کښې شته او ځینو ځایونو کښې نشته.

حضرت ابوبکر رضي الله عنه وویل دا د کفر خبره ده، له دې ځایه وځئ ګني حکم به ورکړم چې سرونه مو پرې کړي. هغوي راستانهٔ شول او په اسلام پورې یې خندا پیل کړه. حضرت امام علی علیه السلام له هغوي څخه یو تن راوغوښت او ورته یې وفرمایل: "زه خبر یم چې تاسو څه وپوښتل او څهٔ ځواب مو واورید، خو پوه شئ چې اسلام وایي خداي پاک پخپله د مکان او ځائي پیدا کوونکی دي نو ځائې او مکان نهٔ لري او تر دي لوړ دی چې په کوم ځائي او مکان کښې وي هغه په هر ځائي کښي دی بې له دې چې له څهٔ څیز سره تماس ولري او جخت وي ورسره، او دهغه علم په څهٔ خپور دی" یهودي چې دا خبره واوریده نو مسلمان شو.[1]

قدامه بن مظعون نومې سړي شراب وڅښل حضرت عمر رضي الله عنه وغوښتل چې په هغه باندي شرعي حد جاري کړي یعني اتیا متروکې یې ووهي. قدامه وویل په ما باندې د حد جاري کول صحیح نهٔ دي.ځکه چې خداي پاک فرمائي: "هغه کسان چې ایمان یې راوړی او نیک کارونه یې کړي دي

١ . احتجاج طبري چاپ جدید ج ١ ص ٣١٢

په هغه څۀ کښې چې خوري يې تر هغه وخته پورې چې متقيان وي او نيک عملونه کوي هيڅ باک نشته"[۱]

حضرت عمررضي الله عنه چې دا خبره واوريده نو په هغۀ يې حد جاري نه کړو حضرت امام علی(ع) ته خبر ورسيد هغه عمر رضي الله عنه ته راغی او پوښتنه يې ترې وکړه چې ولې دې خداي قانون اجراء نۀ کړو، عمر رضي الله عنه ورته هماغه ايت ولوست، حضرت امام علی(ع) وفرمايل قدامه په دې ايت کښې نه شامليږي ځکه هغه کسان چې په خداي يې ايمان راوړی او نيک کارونه کوي د خداي حرام کړي څيزونه په ځان نۀ حلالوي، قدامه راوغوړه او ورته ووايه چې توبه وباسي که توبه يې وکړه نو حد پرې جاري کړه او که وې نۀ کړه نو بيا دې ووژل شي ځکه چې د شرابو د څښلو د حرام والي په انکار سره له اسلامه وتلی دی. قدامه راوغوښتل شو توبه يې وکړه او له ګناه يې لاس واخست. حضرت عمر رضي الله عنه ته پته نۀ وه چې څو کوړې يې ووهي. حضرت امام علی(ع) ورته وويل اتيا کوړې.

---

۱ . سوره مائده اية 93.

د حضرت عثمان رضي الله عنه په وخت

علامه مجلسي له کشافه، ثعلبي او اربعين خطيبه نقلوي چې د حضرت عثمان رضي الله عنه په زمانه کښې يوې ښځې تر وادۀ وروسته د شپږو مياشتو بچی وزيږوۀ. عثمان حکم ورکړو چې هغه د زنا په وجه سنګسار کړي ځکه چې دا ماشوم د هغې له خپل خاونده نۀ دی او يقينا دا ماشوم تر وادۀ مخکښې له چا بل کس څخه ګنډه شوی دی ځکه چې په شپږو مياشتو کښې خو ماشوم نه کيږي.

حضرت علی عليه السلام چې دا واوريدل نو حضرت عثمان رضي الله عنه ته يې وويل زه د خداي له کتابه له تا سره مجادله کوم. خداي پاک په يو ايت کښې د حمل (زيږون) او د شودو ورکولو موده ديرش مياشتې ټاکلې ده لکه چې فرمائې "وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلاثُونَ شَهْراً"[1] يعنې د حمل (زيږون) او د شودو ورکولو موده په ګډه ديرش مياشتې ده. او په يو بل ځائ کښې فرمائي چې بچي ته د پی ورکولو موده دوه کاله ده لکه چې فرمائي: "وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعنَ اَوْلادَهُنَّ حَولَينِ كامِلَينِ لِمَنْ اَرادَ اَنْ يُتِمَّ الرَضَاعَةَ"[2] يعنې ميندو ته پکار دي چې خپلو بچو ته دوه کاله (۲۴ مياشتې) پوره پی ورکړي.

---

۱ . سوره احقاف ايت15 .

۲ . سوره بقره ايت233.

نو کله چې د پیې ورکولو موده ۲۴میاشتې ده نو له هغه ایته چې وایي د "زیږون" او شودې ورکولو موده په ګډه دیرش میاشتې ده. څرګندیږي چې د حمل (زیږون) لږ تر لږه وخت شپږ میاشتې دی یعنې په شپږو میاشتو کښې هم بچی پیدا کیدی شي. "نو د قران له حکم سره سم دې ښځې هیڅ غلط او ناوړه کار نهٔ دی کړی".

حضرت عثمان حکم ورکړو چې نوموړې ښځه دې پریښودل شي.

فقیهانو او عالمانو همدې ایت په دلیل د زیږون لږ تر لږه موده شپږ میاشتې ټاکلې ده. یعنې د شرعي حکم دا دی چې که یوې ښځې تر وادهٔ شپږ میاشتې وروسته بچی وزیږوؤ نو هغه به یې جائز بچی وي خو که له شپږو میاشتو کم شو نو ناجائزه دی.

د حضرت امام علی علیه السلام شهادت

د هجرت په څلویښتم کال په مکې کښې ځنې خوارج راغونډ شو او غښته یې وکړه چې حضرت امام علی علیه السلام معاویه او عمر عاص په کوفې شام او مصر کښې په ټاکلو وختونو کښې ووژني. دوي د روژې د مبارکې میاشتې نولسمه شپه د وژلې وخت وټاکهٔ. د عبدالرحمن ځوې ملجم د حضرت امام علی علیه السلام په شهیدولو، د صریمي ځوي

حجاج د معاویه په وژلو او د بکر تمیمي ځوي عمرو د عمرو عاص په وژلو وګمارل شول .

ابن ملجم په همدې خاطر کوفې ته راغی خو څوک یې له خپل سپیرۀ او پلیت نیته خبر نۀ کړل. تر دې چې یوه ورځ د یو خوارج په کور کښې له یوې ښائسته جینۍ "قطامه" سره مخامخ شو په هغې یې زړه وبائیله او ځان له یې وغوښته، قطامه ورته وویل زما مهر درې زره درهمه، یو مرئې او د حضرت امام علی علیه السلام شهیدول دي. قطامه چې پلار او وروڼه یې د نهروان په جنګ کښې مړۀ شوي وۀ، خیال کوۀ چې حضرت امام علی یې پلار او وروڼه وژلي دی. خو حقیقت داسې نۀ ؤ، غرض دا چې ابن ملجم قطامه ته وویل چې زۀ هم د همدې کار لپاره کوفې ته راغلی ؤم. او اوس په خپله اراده لا کلک شوم.

بالاخره هغه سپیره شپه راورسیده، ابن ملجم له خپلو دوؤ ملګرو سره د روژې نولسمه شپه د کوفې په جماعت کښې تیره کړه. قابو دیرش او څو کاله مخکښې حضرت امام علی(ع) له ګران رسوله اوریدلي وۀ چې د روژې په میاشتې کښې به له دنیا ځي.

(نوره قیصه به د حضرت علی علیه السلام له خلې واورو)

"..... او چې کله پیغمبر(ص) د روژې د مبارکې میاشتې په باب هغه مشهوره خطبه ولوسته نو زۀ پاڅیدم او تپوس مې ترې وکړ چې ای د خدای رسوله! په دې میاشتې کښې ډیر

ارزښتناک عمل او کار کوم دی؟ وې فرمایل "له ګناهانو ځان ساتل، بیا پیغمبر(ص) سخت وژړل او ماته یې ووئې چې تهٔ به هم په دې میاشتې کښې شهید یږې.

د امام علی علیه السلام له کړو او ویناوو هم دا څرګندیده چې دی په دې میاشتې کښې شهیدیږي، ځکه چې په همدې کال یې ویلی وو چې دا ځل به د حج په موسم کښې زهٔ ستاسو په منځ کښې نهٔ یم. همدا شان کله به چې خلقو له امامه پوښتنه کوله چې په دې میاشتې کښې ولې کمه ډوډۍ خورې نو امام به فرمایل: "غواړم چې په تشه خیټه د خدای کتنې ته ورشم"

د روژې نولسمه شپه یې ټوله روڼه کړه او فرمایل به یې "په خدای قسم دروغ نهٔ وایم او ما ته دروغ نهٔ دي ویل شوي، نن هماغه شپه ده."[1] او بالاخره د هغې شپې په سهار مهال کله چې د متقیانو مولا جمات ته راغی نو سهار د لمانځه په وخت د نړۍ تر ټولو د پلیت سړي ابن ملجم خونړۍ او زهرژنه توره د حضرت امام علی علیه السلام په مبارک سر ولګیده او دا نمر د عبادت په مهراب کښې په وینو کښې رنګین شو او دوه ورځې پس د روژې د مبارکې میاشتې په یوویشتمه شپه د هجرت په څلویښتم کال دغه نمر پریوته.[2]

---

۱ . ارشاد مفید ص ۱۰.

۲ . ارشاد مفید ص ۵ بحارج ۴۲، ص۲۸۱.

د هغوي مبارک بدن د عراق په نجف ښار کښې خاورو ته وسپارل شو چې اوس هم د مسلمانانو او د هغوي د ليوالو د زړونو کعبه ده؟ حضرت امام على عليه السلام لکه څنګه چې ټول عمر د خداي پاک په ياد کښې تير کړو. ددغې پيښې په وخت هم د خداي پاک په ياد کښې ډوب ؤ ځکه چې کله ابن ملجم خونړی توره د هغه په مبارک تندي ولګيده نو لومړۍ جمله يې دا وه "فُزْتُ وَ رَبِ الكَعبه" د کعبې په رب قسم چې کامياب او بريالی شوم"

بيا يې امام هماغه شان په وينو لړلی کور ته بوتللو، امام على په دغه موده خپلو بچو ته وفرمائيل چې زما قاتل په ما يوازې يو ګوزار کړی دی نو پکار ده چې يوازې يو ګوزار پرې وکړی شي او هغه سره دې ښۀ سلوک وشي.

امام دوه ورځې د شهادت په بسترې پروت ؤ او بيا هم هره شيبه د خلقو د نيکمرغۍ او ښيګړې په فکر کښې ؤ او سره له دې چې حضرت محمد صلى الله عليه و اله وسلم او پخپله حضرت امام على عليه السلام تر دې مخکښې هم ډير ځله د امام حسن، امام حسين او ورپسې تر دولسو امامانو پورې د ټولو د امامت يادونه کړې وه خو بيا هم امام على عليه السلام د خپل عمر په وروستو شيبو کښې د حجت د تمامولو لپاره خلقو ته د دوي د امامت خبره بيا وکړه.

د امام علی(ع) وروستۍ خبرې

امام د ژوند په وروستیو شیبو کښې خپلو بچو، خپلوانو او ټولو مسلمانانو ته وصیت وکړ چې "....تاسو تقوی او له خدایه ویرې ته رابولم، خپل کارونه او چارې منظمې او سرڅه ساتئ او تل د مسلمانانو تر مینځ د اصلاح او رغاونې په فکر کښې اوسئ، یتیمان مۀ هیروئ او د ګاونډیانو د حقونو خیال ساتئ، قران د ځان لپاره یو عملی پروګرام وګرځوئ "اَللهَ اَللهَ فِی الصَّلواۃِ فَاِنَّهَا عَمودُ دِینِکُم" د نمونځ ډیر خیال ساتئ او درنښت یې کوئ ځکه چې دا مو د دین ستنه ده. د خداي پاک په لار کښې په خپل سر، مال او ژبې سره جهاد کو ئ، له یو بل سره غږ مله اوسئ، ښو ته رابلل اؤ له بدو منعې کول مۀ پرېږدئ ځکه چې که د خداي فرض او دنده مو پریښوده نو ستاسو د ټولنې پلیت او ظالم کسان به په تاسو واکمن شي او بیا چې هغوي ته هر څومره هم ښیرې وکړئ خداي یې نۀ قبلوي.

د حضرت امام علی علیه السلام په اثارو کښې د هغوي یو مشهور اثر نهج البلاغه دی چې په دې کتاب کښې د حضرت امام علی علیه السلام قابو ۲۳۹ خطبې را نقل شوي دي. د خطبو نه علاوه پکښې دعاګانې، وصیتونه، لیکونه او د امام علی علیه السلام ارزښتناکې او له نصیحته ډکې وړې وړې جملې هم شته، دا کتاب یو بزرګوار او شریف سید رضی چې

یو ادیب، شاعر او عالم سړی ؤ قابو زر کاله مخکښې راغونډ کړی دی.(او د پښتو ژبې مشهور شاعر حمزه بابا په اول ځل په پښتو کې ترجمه کړی دی).

مسعودي چې له سید رضی قابو سل کاله مخکښې اوسیدۀ د "مروج الذهب" کتاب په دویم ټوک کښې وائي:

هغه خطبې چې خلقو په بیلا بیلو موقعو کښې د حضرت امام علی علیه السلام له خلې غونډې کړي تر څلور سوه اتیا خطبو زیاتې دي. حضرت امام علی علیه السلام دغه خطبې فی البدیهه او بې له څه یادښته او ځان ته لیکلو ویلې دي او خلقو به ترې هم لیکلې نو له دې معلومیږي چې د حضرت امام علی علیه السلام خطبې ډیرې زیاتې دي حال دا چې سید رضی بزرګوار په نهج البلاغه کښې یوازې ۲۳۹ خطبې راغونډې کړي دي.(سیري در نهج البلاغه ایت ۱ استاد مطهري).

د نهج البلاغه په حقله خبرې او معلومات ځان ته یو کتاب غواړي خو زۀ په دې لنډې غوندې پیژندګلو اکتفا کوم او که څوک غواړي چې نور معلومات تر لاسه کړي نو پخپله نهج البلاغې او د هغې بیلا بیلو شرحو او څیړنو ته چې لویو لویو عالمانو لیکلي دي مراجعه کولی شي. پرنهج البلاغې سربیره د امام علی علیه السلام قضاوتونه او فیصلې هم ډیرې خوندورې او حیرانوونکې دي او که څوک یې شوق لري نو دا هم د بیلا بیلو کتابونو په شکل کښې چاپ شوي دي.